

COVID-19 PANDEMİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Çiğdem Börke TUNALI

Öz

COVID-19 pandemisi Çin'de başlamış ve kısa sürede Dünya'daki hemen hemen bütün ülkeleri etkisi altına almıştır. Pandeminin henüz tedavisinin bulunmaması, ülkelerin pandeminin yayılmasını engellemeye yönelik önlemleri uygulamaya koymalarına neden olmuştur. İnsanlar arasındaki etkileşiminin azaltılmasına yönelik bu önlemler, hizmet sektörü başta olmak üzere birçok sektörün faaliyetlerinin ciddi bir biçimde azalmasına ve hatta tamamen durmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu pandemi gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme oranlarını ciddi bir biçimde etkileyecektir. Hiç şüphesiz pandeminin ne kadar süreceği ve normal ekonomik hayata ne zaman döneceği, ekonomi üzerinde yaratacağı etkileri de belirleyecektir. Bu çalışmada COVID-19 pandemisinin Dünya'da ve Türkiye'de ekonomik büyüme üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 pandemisi, ekonomik büyüme, Türkiye

Giriş

Çin'in Wuhan şehrinde Aralık 2019'da başlayan COVID-19 pandemisi, çok kısa bir süre içerisinde Dünya'daki 213 ülkeyi etkisi altına almış ve Mayıs 2020 itibarıyla yaklaşık olarak 5 milyon kişinin enfekte olmasına ve 330.000 kişinin hayatını kaybetmesine sebebiyet vermiştir (Worldometers, 2020).

Pandemiler esas itibarıyla ani ve geniş çaplı hastalık ve ölüme yol açarak; sosyal, politik ve ekonomik alanlarda önemli sorunlara neden olmaktadır (Madhav ve diğerleri, 2018: 317). Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında, Dünya'da çok eski dönemlerden beri zaman zaman pandemilerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte COVID-19 pandemisi, halk sağlığı üzerinde yarattığı tehdit ve küresel etkileri itibarıyla, 1918 yılında görülen İspanyol pandemisinden sonraki en ciddi pandemi olarak değerlendirilmektedir (Ferguson ve diğerleri, 2020).

COVID-19 pandemisi, daha önce karşılaşılan pandemiler ve bu pandemilerin yol açtığı krizlerden sahip olduğu özellikler nedeniyle ayrılmaktadır. COVID-19 pandemisi (Fernandes, 2020):

- Küresel bir pandemidir,
- Düşük ve orta gelirli ülkelerde yoğunlaşmamaktadır,
- Dünya'da faiz oranlarının oldukça düşük olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır,
- Dünya'nın ekonomik açıdan oldukça yüksek düzeyde entegre olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır,
- Arz zincirleri üzerinde yayılma etkilerine yol açmaktadır,
- Hem arz hem de talep üzerinde yıkıcı etkilere neden olmaktadır.

Görüldüğü gibi COVID-19 pandemisi, ekonomik entegrasyonun çok ileri boyutlara ulaştığı bir dönemde ortaya çıkmış olan küresel bir pandemidir ve hem arz hem de talep üzerinde ciddi tahribat yaratmaktadır. Pandeminin Dünya'nın birçok ülkesinde faiz oranlarının oldukça düşük düzeyde olduğu bir dönemde ortaya çıkması, para politikasının en önemli aracı olan faiz oranları aracılığıyla arz ve talebin artırılması olasılığını düşürmekte ve bu durumda pandeminin ekonomi üzerinde yarattığı olumsuz etkileri gidermeye yönelik olarak kullanılacak politika araçlarını kısıtlamaktadır. Dolayısıyla COVID-19 pandemisi, gerekli ekonomik tedbirler zamanında alınmadığı takdirde Dünya'daki pek çok ülkede, ekonomik büyüme oranları üzerinde ciddi olumsuz etkilere yol açabilecek niteliktedir. Bu

bölümde COVID-19 pandemisinin Dünya’da ve Türkiye’de ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ele alınacaktır.

Dünya’da COVID-19 Pandemisinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki

COVID-19 pandemisi; turizm, tıbbi malzeme arzı, diğer küresel arz zincirleri, elektronik ve finans piyasalarından, enerji ve gıda piyasaları ile kapsamlı bir biçimde sosyal faaliyetlerin hemen hemen tamamını etkilemektedir (Congressional Research Service, 2020).

Pandeminin ortaya çıkmasıyla birlikte Çin ekonomisinde üretimin aksaması, küresel arz zincirlerinin faaliyetlerinin durmasına ve hammadde ile aramalarını Çin’den ithal eden işletmelerde üretimin daralmasına yol açmıştır (McKibbin ve Fernando, 2020). Pandemiyle beraber ayrıca uluslararası taşımacılığın sınırlandırılması da, ekonomik faaliyetleri ciddi bir biçimde yavaşlatmıştır (McKibbin ve Fernando, 2020).

Geleneksel olarak pandemilerin ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi ve özellikle neden oldukları gelir kaybının tahmininde ölüm oranı ve hasta insan sayısı gibi verilerden hareket edilmektedir (Fernandes, 2020). Bu hesaplamalara ayrıca, pandemi nedeniyle sağlık çalışanlarının harcadıkları zaman ve gelirleriyle, tıbbi bakım ve destek hizmetlerine yönelik doğrudan harcamalar da eklenmektedir (Fernandes, 2020). Ancak söz konusu geleneksel yaklaşım, hızlı yayılan ve henüz aşısı bulunmayan COVID-19 pandemisi gibi bir pandeminin gerçek ekonomik maliyetini tahmin etmede yetersiz kalabilmektedir (McKibbin ve Fernando, 2020).

COVID-19 pandemisinin seyrinin günden güne değişmesi ve pandeminin ne kadar süreceği ile bittiğinde normal ekonomik hayata ne kadar sürede geri döneceği konularında halen belirsizliğin çok yüksek olması, bu pandeminin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin tahminini güçleştirmektedir. Bununla birlikte pandeminin ortaya çıkmasının hemen ardından, bazı araştırmacılar mevcut veriler ışığında ve çeşitli senaryoları göz önünde bulundurarak bir takım tahminlerde bulunmuşlardır.

McKibbin ve Fernando (2020) 24 ülke ve bölgeye yönelik olarak yedi farklı senaryo çerçevesinde yaptıkları simülasyon analizinde, COVID-19 pandemisinin bu ülkelerde yaratacağı GSYİH kaybını tahmin etmişlerdir. Söz konusu senaryolardan ilk üçü, salgının sadece Çin’le sınırlı kalacağını varsayarken, sonraki dört senaryoda salgının küresel bir boyut kazanacağı varsayılmıştır (McKibbin ve Fernando, 2020). Yapılan analizde ayrıca, ilk altı senaryoda salgının yaratacağı şokun geçici olduğu kabul edilmiş, yedinci senaryoda ise, salgının kalıcı bir şoka yol açacağı varsayılmıştır (McKibbin ve Fernando, 2020). COVID-19 pandemisinin küresel bir nitelik kazandığı dikkate alındığında, ilk üç senaryo hariç diğer

senaryo sonuçlarını incelememiz gerekmektedir. Salgının yarattığı şokun şiddetinin düşük olduğunun varsayıldığı dördüncü senaryo sonucuna göre, küresel ekonomi 2020 yılında 2,330 milyar Dolarlık bir GSYİH kaybına uğrayacaktır (McKibbin ve Fernando, 2020). Salgının yarattığı şokun şiddetinin orta düzeyde olacağını kabul edildiği beşinci senaryoya göre bu kayıp, 5,305 milyar Dolar olurken, salgının yarattığı şokun şiddetinin yüksek olduğu altıncı senaryoya göre ise, 9,170 milyar Dolar'dır (McKibbin ve Fernando, 2020). Son olarak salgının süreklilik arz ettiği ve yarattığı şokun şiddetinin düşük olarak kabul edildiği yedinci senaryoya göre GSYİH kaybı, 2,230 milyar Dolar olacaktır (McKibbin ve Fernando, 2020).

Barro, Ursua ve Weng (2020) yaptıkları çalışmada, 1918-1920 yılları arasında görülen Büyük Grip Pandemisinin COVID-19 pandemisinin değerlendirilmesinde en kötü senaryoyu temsil edebileceğini belirtmişlerdir. Bu senaryodan hareketle yaptıkları simülasyon analizine göre Barro, Ursua ve Weng (2020), COVID-19 pandemisi sonucunda tipik bir ülkenin GSYİH'sında %6'lık, özel tüketimin harcamalarında ise, %8'lik bir düşüş yaşayacağını öne sürerek, pandeminin küresel düzeyde büyük bir ekonomik daralmaya yol açabileceğini ifade etmişlerdir.

Fernandes (2020) COVID-19 pandemisinin ekonomik etkilerini; Brezilya, Kanada, Çin, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Portekiz, İspanya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri için incelediği çalışmasında, ekonomik faaliyetlerin ciddi bir biçimde duraksadığı sürenin bir buçuk ay, üç ay ve dört buçuk ay olduğu üç ayrı senaryodan hareket etmiştir. Ekonomik faaliyetlerin bir buçuk ay süreyle duraksadığı ılımlı senaryoya göre COVID-19 pandemisinin ekonomik maliyeti söz konusu ülkeler için, GSYİH'lerinin %2,9'u ile %4,6'sı arasında değişmektedir (Fernandes, 2020). Bu senaryoya göre ayrıca, Çin hariç incelenen ülkelerin ekonomik büyüme oranları 2020 yılı için %0,8 ile %3,2 arasında düşüş gösterecektir (Fernandes, 2020). Ekonomik faaliyetlerin üç ay boyunca duraksadığının varsayıldığı ikinci senaryoya göre, ele alınan ülkelerde ekonomik büyüme %0,6 ile %6,9 aralığında azalacaktır (Fernandes, 2020). Son olarak ekonomik faaliyetlerin dört buçuk ay süreyle duraksaması durumunda incelenen ülkelerde ekonomik büyüme oranları %3,7 ile %10,7 arasında düşüş gösterecektir (Fernandes, 2020).

COVID-19 pandemisinin ekonomik etkilerine yönelik olarak yapılan bu çalışmaların yanı sıra, uluslararası ekonomik kuruluşlar da mevcut veriler ışığında çeşitli değerlendirmelerde bulunmaktadır. OECD tarafından 2 Martta yayımlanan ara raporda, COVID-19 pandemisi nedeniyle 2020 yılı için tahmin edilen küresel ekonomik büyüme oranının %2,4'e düşeceği ve 2020 yılı ilk çeyreğinde ekonomik büyümenin büyük bir olasılıkla negatif gerçekleşeceği ifade edilmiştir (OECD, 2020a). Söz konusu ara raporda Dünya ve G-20 ülkeleri için yapılan ekonomik büyüme tahminleri ve bu tahminlerin Kasım 2019'da yapılan tahminlerden sapmaları tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. 2 Mart 2020 İtibarıyla OECD'nin Ekonomik Büyüme Tahmini		
	OECD Mart 2020 Ara Raporu Tahmini (% Değişme)	OECD Kasım 2019 Tahmininden Farkı (% Değişme)
Dünya	2,4	-0,5
G-20	2,7	-0,5
Avustralya	1,8	-0,5
Kanada	1,3	-0,3
Avrupa Bölgesi	0,8	-0,3
Almanya	0,3	-0,1
Fransa	0,9	-0,3
İtalya	0,0	-0,4
Japonya	0,2	-0,4
Kore	2,0	-0,3
Meksika	0,7	-0,5
Türkiye	2,7	-0,3
Birleşik Krallık	0,8	-0,2
ABD	1,9	-0,1
Arjantin	-2,0	-0,3
Brezilya	1,7	0,0
Çin	4,9	-0,8
Hindistan	5,1	-1,1
Endonezya	4,8	-0,2
Rusya	1,2	-0,4
Suudi Arabistan	1,4	0,0
Güney Afrika	0,6	-0,6

Not: OECD, **OECD Interim Economic Assessment Corona Virus The World Economy at Risk**, 2020a, (Çevrimiçi)
<https://www.oecd.org/berlin/publikationen/Interim-Economic-Assessment-2-March-2020.pdf>, 06.04.2020.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi OECD G-20 ülkeleri için Kasım 2019’da yapmış olduğu ekonomik büyüme tahminlerini, Mart 2020’de COVID-19 pandemisi nedeniyle aşağı yönlü güncellemiştir. Tabloya göre ekonomik büyüme oranı tahminindeki en yüksek düşüş %0,8’le Çin’de ortaya çıkmaktadır. OECD tarafından 2 Mart 2020’de yapılan ekonomik büyüme tahminlerini araştırmacıların yaptığı tahminlerle kıyasladığımızda, OECD’nin COVID-19 pandemisinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri konusunda daha olumlu bir bakış açısına sahip olduğu belirtilebilir. Bununla birlikte pandeminin seyrinin günden güne değişmesi, OECD’nin de tahminlerini revize etmesine yol açmaktadır. Nitekim OECD Nisan ayı başında, COVID-19 pandemisi nedeniyle uygulanan katı kısıtlamaların her ay, yıllık ekonomik büyüme oranı üzerinde %2’ye kadar azaltıcı bir etki yaptığını ve bu doğrultuda söz

konusu kısıtlamaların üç ay süreyle devam etmesi durumunda, yıllık ekonomik büyüme oranlarını %4-%6 oranında düşüreceğini belirtmiştir (OECD, 2020b).

OECD'nin yanısıra IMF'de COVID-19 pandemisiyle birlikte yapmış olduğu ekonomik büyüme tahminlerini güncellemiştir. IMF Ocak 2020'de yayımladığı Dünya Ekonomik Bakışı raporunda, 2020 yılı için küresel ekonominin %3,3 oranında büyüyeceğini tahmin etmiştir (IMF, 2020a). Bununla birlikte IMF Başkanı Kristalina Georgieva 23 Mart'ta G-20 ülkeleriyle yapılan konferansta, 2020 yılında küresel büyümenin negatif olacağını ve 2008/2009 Küresel Finans Krizi ya da ondan daha kötü bir resesyona karşılaşılabileceğini belirtmiştir (IMF, 2020b). Kristalina Georgieva ayrıca, 2021 yılında bir toparlanma süreci beklediklerini ifade etmiştir (IMF, 2020b). Nitekim IMF, Nisan 2020'de Dünya Ekonomik Bakışı raporunu güncelleyerek 2020 yılında küresel ekonominin %3,0, gelişmiş ülkelerin %6,1 ve yükselen piyasalar ile gelişmekte olan ülkelerin %1,0 oranında küçüleceği tahmininde bulunmuştur (IMF, 2020c).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı tarafından 1 Nisan'da yayımlanan raporda da, en kötü senaryonun geçerli olması durumunda 2020 yılında küresel GSYİH'nın %0,9 oranında düşeceği ve ekonomik kısıtlamaların üçüncü çeyrekte de devam etmesi halinde küresel ekonomide ortaya çıkacak küçülmenin daha yüksek olacağı belirtilmiştir (UN Department of Economic and Social Affairs, 2020).

Yukarıdaki açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, COVID-19 pandemisinin Dünya'da hemen hemen tüm ülkelerde ekonomik daralmaya yol açacağı ve bu daralmanın 2008-2009 Küresel Finans Krizinde görülen daralma kadar ve hatta ondan daha ağır olabileceği belirtilebilir. Bununla birlikte, Dünya ekonomisinde görülecek daralmanın şiddeti, ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlamaların ne kadar süreceğine bağlı olarak değişebilecektir. Ekonomik kısıtlamaların kısa sürmesi durumunda hızlı bir toparlanma sürecine girilmesi mümkün olmakla birlikte, söz konusu kısıtlamaların uzun sürmesi, ciddi bir ekonomik resesyona karşılaşılabileceğine sebebiyet verebilecektir.

Ekonomik büyüme ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer önemli noktada, COVID-19 pandemisinden en çok hangi sektörlerin etkileneceğidir. Hiç şüphesiz insanların hareketliliği üzerine getirilen kısıtlamalar en çok hizmet sektörünü ve bu sektör içinde de özellikle perakende ticaret, eğlence ve konaklama, rekreasyon ve ulaştırma hizmetlerini etkileyecektir (UN Department of Economic and Social Affairs, 2020). Dolayısıyla, bu sektörlerin önemli bir paya sahip olduğu ülkelerde pandeminin olumsuz etkileri daha ağır bir şekilde hissedilecektir. Söz konusu sektörlerin aynı zamanda emek yoğun olması, pandemiyle beraber ciddi bir işsizlik sorunuyla da karşılaşılabileceğine işaret etmektedir.

COVID-19 Pandemisinin Türkiye’de Ekonomik Büyüme Üzerindeki

COVID-19 pandemisi Türkiye’ye her ne kadar Avrupa ülkeleri ve ABD’den daha geç gelmiş olsa da, ilk vakanın açıklandığı günden bugüne vaka sayıları hızla artmaktadır. İlk vakanın açıklanmasından hemen sonra, alınan önlemler aracılığıyla pandeminin ülke içerisindeki yayılımı engellenmeye çalışılmaktadır. Hiç şüphesiz insanlar arasındaki etkileşimi azaltmaya yönelik olarak alınan bu tedbirler, hizmet sektörü başta olmak üzere ekonomideki pek çok sektörü etkilemektedir.

Bir önceki kısımda bahsedilen McKibbin ve Fernando (2020) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’nin salgının yarattığı şokun şiddetinin düşük olması durumunda 33 milyar Dolarlık bir GSYİH kaybına uğrayacağı, şokun şiddetinin orta düzeyde olması halinde bu kaybın 75 milyar Dolar olacağı ve şokun şiddetli olması durumunda ise, söz konusu kaybın 130 milyar Doları bulacağı belirtilmiştir. Yapılan çalışmada ayrıca, salgının yarattığı şokun süreklilik arz etmesi ve düşük şiddette olması durumunda, Türkiye’nin 30 milyar Dolarlık bir kaybı olacağı öne sürülmüştür (McKibbin ve Fernando, 2020).

OECD (2020a) tarafından 2 Martta yayımlanan ara raporda, Türkiye için Kasım 2019’da yapılan ekonomik büyüme tahmini güncellenmiş ve Kasım 2019’daki tahmine göre ekonomik büyümenin %0,3 oranında azalarak 2020 yılında %2,7 olarak gerçekleşeceği belirtilmiştir. Ancak OECD tarafından yapılan bu değerlendirmenin, COVID-19 pandemisinin henüz Türkiye’ye gelmediği bir dönemde yapıldığı ve dolayısıyla pandeminin etkilerini yansıtmadığını belirtmek gerekmektedir.

Taymaz (2020) yaptığı çalışmada COVID-19 pandemisinin Türkiye’de GSYİH ve istihdam üzerindeki etkisini belirleyebilmek için 2012 yılı için hazırlanmış olan Girdi-Çıktı tablosundan yararlanılmış ve pandeminin etkisini tahmin edebilmek için hanehalkı tüketim harcamalarıyla ihracatın doğrudan etkilendiğini varsaymıştır. Yapılan analizde pandemiden en çok zarar görecektir, konaklama ve yiyecek hizmetleri; seyahat acentesi, tur operatörü diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili hizmetler; yaratıcı sanatlar, gösteri sanatları ve eğlence hizmetleri; kütüphane, arşiv, müze ve diğer kültürel hizmetler; kumar ve müşterek bahis hizmetleri; spor hizmetleri ile eğlence ve dinlenme hizmetleri ve havayolu taşımacılığı hizmetleri olacağı ifade edilmiştir (Taymaz, 2020). Bu varsayımlar altında yaptığı analiz sonucunda Taymaz (2020) katma değerde %7,2 ve istihdamda da %10,7’lik bir azalma olacağını öne sürmüştür.

Hiç şüphesiz Dünya’daki diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye için de, pandeminin ne kadar süreceği, ekonomik faaliyetlerin ne kadar süre kısıtlanacağı ve normal ekonomik

hayata ne zaman dönüleceği bilinmeksizin, COVID-19 pandemisinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin net bir şekilde tahmin edilmesi mümkün değildir. COVID-19 pandemisi diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de, ekonomik faaliyetlerin kısıtlandığı ikinci çeyrekte özellikle hizmet sektöründe yaratılan katma değeri ve bu sektördeki istihdamı olumsuz yönde etkileyecektir. Bununla birlikte söz konusu kısıtlamaların kısa süreli olması durumunda, bu kısıtlamaların kaldırılmasını takiben ekonomide hızlı bir toparlanma sürecinin başlaması mümkün olabilecektir. Ancak pandeminin uzun süre devam etmesi ve ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlamaların uzun bir dönem boyunca kaldırılamaması durumunda, pandemi Türkiye ekonomisi üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratabilecektir.

Sonuç

Aralık 2019’da Çin’in Wuhan şehrinde başlayan COVID-19 pandemisi kısa sürede Dünya’daki hemen hemen tüm ülkelere yayılmıştır. Pandemi her ülkede can kayıplarına yol açmış ve bu kayıpların en aza indirilebilmesi amacıyla birçok önlem uygulamaya koyulmuştur. Uygulamaya konulan bu önlemler, hizmet sektörü ve özellikle bu sektördeki perakende ticaret, ulaştırma ve turizm alt sektörlerini ciddi bir biçimde etkilemiştir.

Türkiye’de Avrupa ülkeleri ve ABD’ye kıyasla ilk vaka daha geç görülmekle birlikte, ilk vakanın görülmesinin hemen ardından vaka sayıları hızlı bir artış kaydetmiştir. Bu doğrultuda diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de, pandeminin kontrol altına alınabilmesi için bir dizi önlem uygulamaya konulmuştur. Söz konusu önlemler tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi, hizmet sektöründeki bazı alt sektörlerin faaliyetlerinin tamamen durmasına yol açmıştır.

Pandeminin bir taraftan küresel arz zincirlerinin işleyişini durdurması, diğer taraftan da hemen hemen her ülkede hizmet sektörünün faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemesi, ekonomik daralma sürecini de beraberinde getirecektir. Bununla birlikte pandeminin ne kadar süreceği, ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlamaların ne zaman kaldırılacağı ve normal ekonomik hayata ne zaman dönüleceği bilinmeksizin pandemiyle birlikte ortaya çıkacak olan daralmanın boyutunun ve süresinin net olarak tahmin edilmesi mümkün olmayacaktır. Mevcut veriler ışığında gerek Türkiye gerekse diğer ülkeler için yapılan değerlendirmeler çeşitli senaryo varsayımlarına dayanmaktadır. Oluşturulan senaryoların kötümser varsayımlara dayanması, ortaya çıkacak ekonomik kaybın ve ekonomik daralmanın yüksek düzeyde olacağı sonucuna yol açarken, iyimser varsayımlar, kısa süreli bir daralma süreciyle birlikte ekonomilerin hızlı bir şekilde toparlanacağını öngörmektedir.

Bu noktada pandeminin hızlı bir şekilde kontrol altına alınması ve eğer mümkünse hastalığın ortadan kaldırılmasına yönelik aşı çalışmalarının bir an önce tamamlanması kritik

bir önem arz etmektedir. Pandemi hızlı bir şekilde kontrol altına alındığı takdirde, normal ekonomik hayata dönüşte hızlı bir şekilde gerçekleşecek ve böylece hizmet sektörleri başta olmak üzere tüm ekonomik sektörler kısa sürede toparlanabilecektir. Pandeminin kontrol altına alınması sürecinin uzun sürmesi durumunda ise, ekonomik büyüme ve istihdam üzerindeki tahribat daha yüksek düzeylerde olacaktır. Bu doğrultuda, otoriteler tarafından pandeminin kontrol altına alınmasına yönelik önlemlere sıkı bir biçimde uyulması gerekmektedir. Söz konusu süreçte ayrıca, pandemiden en çok etkilenen sektörler başta olmak üzere tüm sektörler için çeşitli teşvik ve desteklerin verilmesi de, pandemi sonrası ekonomik toparlanma sürecini hızlandıracaktır. Açıklanan bu ulusal önlemlerin yanısıra, ülkelerarası işbirliğiyle uluslararası düzeyde uygulanacak destekler, pandeminin küresel ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletebilecektir.

Kaynaklar

- Barro, R. J., Ursua, J. F., Weng, J. (2020). The coronavirus and the great influenza pandemic: lessons from the “Spanish Flu” for the coronavirus’s potential effects on mortality and economic activity, *NBER Working Paper Series, Working Paper No: 26866*, Retrieved from. <https://www.nber.org/papers/w26866.pdf>
- Congressional Research Service (2020). *Global economic effects of COVID-19, CRS Report*, Retrieved from <https://fas.org/sgp/crs/row/R46270.pdf>
- Fernandes, N. (2020). Economic effects of coronavirus outbreak (COVID-19) on the world economy, Retrieved from. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3557504
- IMF (2020a). *World economic outlook update tentative stabilization, sluggish recovery*, Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/weo-update-january2020>
- IMF (2020b). *The great lockdown: worst economic downturn since the great depression*, IMF managing director Kristalina Gerogieva’s statement following a G20 ministerial call on the coronavirus emergency, *Press Release No: 20/98*, Retrieved from <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/23/pr2098-imf-managing-director-statement-following-a-g20-ministerial-call-on-the-coronavirus-emergency>.
- IMF (2020c). *World economic outlook, april 2020: the great lockdown*, Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>
- Madhav, N., Oppenheim, B., Gallivan, M., Mulembakani, P., Rubin, E., Wolfe, N. (2018). Pandemics: risks, impacts, and mitigation, (Eds. D. T. Jamison, H. Gelband, S. Horton, P. Jha, R. Laxminarayan, C. N. Mock, R. Nugent), *Disease Control Priorities Improving Helath and Reducing Poverty*, içinde (pp.315-345) US: The World Bank, Retrieved from https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK525289/pdf/Bookshelf_NBK525289.pdf
- McKibbin, W., Fernando, R. (2020). The global macroeconomic impacts of COVID-19: seven scenarios, *Centre for Applied Macroeconomic Analysis (CAMA) Working Paper 19/2020*, Retrieved from https://cama.crawford.anu.edu.au/sites/default/files/publication/cama_crawford_anu_edu_au/2020-03/19_2020_mckibbin_fernando_0.pdf
- OECD (2020a). *OECD interim economic assessment corona virus the world economy at risk*, <https://www.oecd.org/berlin/publikationen/Interim-Economic-Assessment-2-March-2020.pdf> adresinden edinilmiştir.

- OECD (2020b). Evaluating the initial impact of COVID-19 containment measures on economic activity, Retrieved from <https://www.austaxpolicy.com/news/oeed-evaluating-the-initial-impact-of-covid-containment-measures-on-activity/>
- Taymaz, E. (2020). COVID-19 tedbirlerinin ekonomik etkileri ve politika önerileri, Erişim adresi <https://sarkac.org/2020/03/covid-19-tedbirlerinin-ekonomik-etkileri-ve-politika-onerileri/>
- UN Economic and Social Affairs (2020). COVID-19: disrupting lives, economies and societies, *Monthly Briefing on the World Economic Situation and Prospects, No: 136*, Retrieved from https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/Monthly_Briefing_136.pdf
- Worldometers (2020). *Worldometer COVID-19 coronavirus pandemic*, Retrieved from <https://www.worldometers.info/coronavirus/>